

Přemysl Pitterna bojištích 1. světové války

Když v červenci 1914 vypukla válka, bylo P.Pittrovi teprve devatenáct let. V této době bychom ho mohli označit za příslušníka tzv. „zlaté mládeže“. Po předčasné smrti svých rodičů zdědil tiskařský podnik a stal se jeho ředitelem. Zpočátku měl v této funkci úspěchy, ale později se mu přestalo dařit a celý jeho podnik se ocitl na pokraji bankrotu. Pittrovi příbuzní najali nového ředitele podniku, který začal řídit tiskárnu. P. Pitter sám, aby unikl těmto problémům a protože „toužil po dobrodružství“, se přihlásil do armády jako dobrovolník. Jako mnoho jeho současníků byl i on přesvědčen, že válka nepotrvá dlouho a „skoro se bál, že mu válka uteče.“

V září 1914 narukoval k pražskému 28. pěšímu pluku a po absolvování lyžařského výcviku v Krkonoších 16. ledna 1915 odjel na frontu do Haliče, kde Rakousko-Uhersko bojovalo proti Rusku. V prosinci tam proběhla silná ruská ofenzíva, již se rakousko-uherským armádám podařilo zastavit jen se štěstím. Po celou zimu a časně jaro se pak obě zneprátelená vojska pokoušela o taktický průlom a snažila se nalézt slabý bod v obraně soupeře.

V této situaci se P.Pitter 21. ledna 1915 v okolí města Tarnów¹ poprvé ocitl v zákopech Velké války. Zde zprvu sloužil v lyžařském oddílu, po jeho zrušení však byl zařazen do 3. roty jako infanterista. Později byl dokonce zapsán jako „tlumočnick řeči německé, české, polské a ruské“.

V této době panoval relativní klid. Své první bojové zkušenosti prodělal až na konci února r. 1915, kdy měl jeho pluk zaútočit na ruské pozice, které se rozkládaly na výšinách kolem LubczySzczepanowské. O tom, jak těžké tyto první boje byly a jak na něj zapůsobily, svědčí i jeho zápis z deníku z 19. února 1915:

„19. února. Velký Gefecht² a Vorrückung³, my jako rezerva v dekunkách⁴ skrčeni. Šrapnely a granáty padají vedle nás těsně a nad nás, v to mísí se příšerná hudba boje, pušek a strojních pušek. V tomto děsném okamžiku, schoulen, píši tento deník.“⁵

I když se zrovna nebojovalo, byla služba nesmírně těžká. Skládala se z namáhavých nočních stráží, hloubení krytů a přesunů, při nichž se vojáci museli brodit sněhovými závějemi či bahnem, které jim sahalo až po kolena. A taky kvůli tvrdému vojenskému drilu,

---

¹ Konkrétně v prostoru prostoru Wojnicz – Zakliczin.

² Boj

³ Postup

⁴ Krytech

⁵ Archiv Přemysla Pitttra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, deník Přemysla Pitttra 1914 – 1915

kterému P. Pitter nikdy nepřivykl a byl několikrát trestán přivázáním nebo bitím.

Pro devatenáctiletého mladíka to muselo být kruté vystřízlivění z touhy po dobrodružství. I domácí problémy, jak sám později napsal, se mu najednou zdály „směšně hloupé“, když uvážil, jaké nebezpečí mu hrozilo při bojových střetech.

Ve svých pamětech později P. Pitter vzpomínal na mnoho nebezpečných a traumatizujících okamžiků, které při službě v Haliči zažil a ježho hluboce zasáhly a podnítily jeho vnitřní konverzi. Mezi ně patří již několikrát popsané líčení ruského dělostřeleckého přepadu, při kterém se P. Pitter, ač byl od svých jedenácti let ateistou, začal modlit, aby to všechno ve zdraví přežil.

„Nepřítel zaměřil střely a teď těžké granáty padají do námi obsazených zákopů. Hlína, trámy, železo, lidská těla – všechno létá do výše a dopadá zpět na zemi. Řev děl se mísí s nářkem a voláním raněných. Strašný hukot se blíží ke mně – ohlušující rána – a těžký kus železa, střepina granátu, zaryvá se těsně vedle mé nohy a vzápětí nato jsem zasypáván hroudami, které vyhodil do vzduchu nedaleko vybuchnuvší granát. Každý se tlačí k zemi, nejraději by se do ní hluboko zabořil, ale já se vztyčuji, poklekám, spínám ruce a hlasitě se modlím. Já, který již dávno zapomněl na Boha, který jsem Boha popíral a všemu svatému se smál – teď klečím v zákopech a s rukama sepjatýma se modlím modlitbičku, kterou v útlém dětství matinka mne naučila: „Anděličku, můj strážníčku, opatruj mi mou dušičku!

A v té chvíli vyšlo mi Slunce, které od té chvíle mi svítí na cestu a svítit bude na věky: slunce Života, slunce Víry, slunce Milosti Boží!“⁶

Na jaře 1915 se pak P.Pitterzúčastnil německo-rakouského pokusu o průlom u Gorlice, který měl rozhodnout válku na východě. Ve svém deníku zaznamenal první dny bojů. V paměti mu podle všeho utkvěly četné bodákové útoky, jež musel se svým plukem podniknout za často prudké palby nepřítele.

„5. května podniknut všeobecný „Šturm“ (bodákový útok) na ruské zákopy. Za prudké střelby ručnic a strojních pušek z ruských pozic „Vorwärts“⁷ a za křiku „hurá“ dobytý ruské zákopy a zajatí noví Rusové. Rusové ustupující, stále střílí. Pak propátrány skrz na skrz husté březové lesíky, na kopci se nalézající a uprostřed jednoho z nich jsme se zakopali, jelikož Rusové obsadili protější pohoří a odsud zahájili na nás střelbu. Šrapnely explodovaly právě nad našimi hlavami, i granáty ruské nás silně ohrožují. Tak čekáno v tichosti až asi do šesté hodiny odpo. A pak podniknut bodákový útok na ruské pozice na strmých stráních, tyto přes

---

⁶Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, PITTER, Přemysl, *Z mého života* 18. září 1920.

⁷ Vpřed

prudkou palbu ze strojní pušky a ručnic vyklizeny. Od našeho cukru⁸ opět několik raněných a zabíjých, takže ze 74 zbývá nás pouze 25! Ve švarmliniích⁹ postoupeno až na návrší nad samotným Tarnowem, kdež jsme na poli přespali. Cestou nalézáme stále zabíjých raněných našich i Rusů. V noci přijela za námi kuchyně, takže jsme se zas jednou za několik dní najedli.“¹⁰

Později P. Pitter uváděl, že během tří dnů museli těchto útoků podniknout až sedm. Jak sám napsal, vzpomínky na bodákové útoky, které tam prožil, ho budily ze spaní ještě dlouho poté. Průběh jednoho takového snu zachytil ve své básni při útoku.

Postupem času se rozhodl dezertovat. Byl ale dopaden a čekal v cele na rozsudek. Kupodivu nebyl odsouzen k smrti, ale pouze přeložen k jinému pluku na jiný úsek fronty. Svůj pokus však opakoval a nakonec se mu podařilo vmísit mezi transport zraněných a dostat se do lazaretu. Z něj se poté dostal jako rekonvalescent až do Prahy a poté do Štýrska, kam byl přeložen jeho pluk.

„Dvakrát jsem se pokusil o útěk – jednou jsem byl chycen a čekal ve vězení na smrt zastřelením. Kamarád – žid, který spolu se mnou byl chycen, byl zastřelen – já jen přeložen ke Kaiserjägerům¹¹, odkud se mi podařilo uprchnout po druhé a šťastně jsem se dostal až do Prahy.“¹²

Po své rekonvalescenci se opět připojil ke svému pluku a společně s ním byl odvelen na italskou frontu, do korutanských Alp. Zde Rakousko-Uhersko válčilo s Itálií, svým někdejší spojencem z Trojspolku, který mu vyhlásil válku 23. května 1915. Itálie, jež měla na tomto válčišti velkou vojenskou i materiální převahu, od počátku války držela ve svých rukou iniciativu a snažila se neúspěšně prorazit rakousko-uherské linie. Většinou se o to pokoušela v oblasti slovinské řeky Soči (Isonza), kde bylo mezi lety 1915–1917 svedeno plných jedenáct bitev. Obzvláště urputné boje byly vedeny hlavně v okolí městečka Gorice, které však válečné střety změnilo k nepoznání. Právě sem byl přeložen P. Pitter.

„Přišli jsme ke Gorici. Opravdové peklo! Zde soustředil člověk všecko, co nejdábelštějšího mohl zplodit. Z požehnané krajiny učinil poušť – ne, i poušť má své krásy: učinil obraz svého nitra! Denně jsem se díval na kupy zohavených, páchnoucích mrtvol, vídal

---

⁸ Čety

⁹ Bojové rozmístění střelecké pěší jednotky v souvislé linii (řadě) s určitými rozestupy mezi vojáky

¹⁰ Archiv Přemysla Pitttra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, deník Přemysla Pitttra 1914 – 1915

¹¹ Pluk císařských myslivců.

¹² Archiv Přemysla Pitttra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, PITTER, Přemysl, *Z mého života* 18. září 1920.

jsem zohavená těla živá, vídal jsem děs a hrůzu v očích, která i z mých očí hleděla. Poznal jsem to, co se nazývá „hrdinství“, ale co nemá pravého názvu.“¹³

P. Pitter zde byl od 11. srpna 1916 nasazen jako telefonista. Přestože se do přímého boje již nedostal, nebezpečí mu hrozilo zejména ze strany italské artilerie. Spolu se svými kolegy byl totiž zodpovědný i za údržbu telefonních drátů a v případě přetržení je museli opravovat i v prudké palbě. O tom, jak mohla být tato práce náročná, svědčí i následující zápis z Pittrova deníku:

„Dorazil jsem šťastně až k „Bachu“, tam čekal jsem asi hodinu, zda-li palba ochabne, ježto část odtud kolem Hilmteichu až k Baons. – Komdo. byla velmi hustě ostřelovaná. Ježto palba neochabovala, rozhodl jsem se přece kus ten přeběhnouti. V nejtěžším „Laufšritu“ vyběhl jsem na vrch nad „Bachem“, odtud sáhovými skoky kolem rybníka dále. Když již jsem děkoval Bohu, že jsem šťastně téměř již u cíle, v tom zlověstné „žžžž---bum“ a v neveliké vzdálenosti ode mě explodoval těžký ekrasitový granát, jenž bohudík zahrnul mě jen hlinou, těžké kameny a střepiny dopadaly kol mne. Nemoha ani dýchat a viděti pro mraky čoudu a prachu, dal jsem se do běhu a sotva dechu popadaje, bez čepice, určen a vyjeven doběhl jsem do naší kaverny, kde přivítán byl jsem salvami smíchu nad mým zevnějškem. Však sotva jsem si trochu oddechl, následovalo několik těžkých ekrazitových a zápalných granátů, které v bezprostřední blízkosti vchodu do naší Baons – Kmndo.¹⁴ – Kaverny¹⁵ explodovaly, celé naše telefonní vedení zpřerážely a vše hlinou posypaly. Naši hoši nelekajíce se nebezpečí hned vyběhli a dali se do spravování, lezouce po výškách jako kočky. Nová exploze však v největší blízkosti práci jejich přerušila, vedení všecka znova zpřerážela a mraky prachu ucpaly nám hrdla. V tom okamžiku stál přítel – telefonista Chvála na kamenném náspu, zpravuje vedení a přiletěvší střepina granátu vážně jej zranila na levé noze. Večer byl San.-patrolou odnesen na „Hilfsplatz“¹⁶“.¹⁷

Objektivně vzato to však byla daleko lehčí služba, než jakou zažil o rok dříve v Haliči. Dokonce měl čas a prostor k psaní básní, některé z nich vydal po válce ve své sbírce *Pod šedým kabátcem*. Ve svých básních popsal např. štědrý večer na frontě u Gorice.

20. dubna 1916 pak P. Pitter onemocněl vysokými horečkami a byl poslán na rekonvalescenci do zázemí. Postupně se dostal až nemocnice v Neubergu, kde se zotavoval. Poté mu byla udělena čtyřnedělní dovolená v Praze. Během této dovolené se

¹³ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, PITTER, Přemysl, *Z mého života 18. září 1920*.

¹⁴ Batalions Komando – velitelství praporu

¹⁵ kaverny - úkryty ve skalních masivech, které pomáhaly vojákům přežít dělostřeleckou palbu

¹⁶ Obvaziště

¹⁷ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, deník Přemysla Pittra 1914 – 1915.

seznámil s kroužkem křesťanů kolem Marie Pohlové, která podle něj „měla porozumění pro jeho palčivé otázky“ a stala se tak jeho rádčyní v duchovních věcech. P.Pitter tak opět začínal věřit v Boha.

Po čtyřtýdenní dovolené strávené z velké části v Praze nastoupil P.Pitter zpět ke svému pluku. Krátce sloužilv Karpatech a pak byl poslán na cestu do Albánie. Ta se stala bojištěm první světové války v roce 1916, kdy na její území pronikla rakousko-uherská armáda. Postupně se zde střetla se srbskými, italskými a francouzskými vojsky.

Bojovalo se v těžkých podmínkách, protože Albánie tehdy patřila k nejzaostalejším koutům Evropy. Kvalitní cesty zde takřka neexistovaly, členité horské pobřeží bylo v zimě téměř neschůdné, zatímco na rovinatém pobřeží často docházelo k záplavám a byl tam bažinatý terén.

Navíc daleko větší nebezpečí než samotné boje zde představoval výskyt nakažlivých chorob, zejména pak malárie. Například v srpnu roku 1918 zde tvořily bojové ztráty asi 2 000 vojáků, zatímco jich 18 000 onemocnělo malárií. Celkově se v rakousko-uherské armádě vyskytlo mezi lety 1916–1918 na 250 000 případů onemocnění touto chorobou.

„Dovídáme se od raněných a chorých, kteří se odtamtud vracejí, jak nebezpečná a hrůzyplná je to fronta. Není proti komu bojovat, protože nepřítel nevidět, ale jeho kulky přilétají z míst, odkud je nenajdeš. V Albánii totiž bojovalo rakouské vojsko s francouzským a italským, ale největší potíže mu činilo obyvatelstvo albánské, které hájilo vlastní samostatnost. Co nezahubí zákeřná zbraň, zahubí malárie.“¹⁸

O tom, jak náročná byla pouhá adaptacev balkánském prostředí, svědčí i následující Pittrova vzpomínka na příchod do pevnosti Bileća ležící na tehdejší hranici Rakousko-Uherska s Černou Horou.

„Dáváme se na celonoční pochod v plné výzbroji na do pevnosti Bileća na černo-horských hranicích. První dvě hodiny stoupaní to ještě jde – pak začínají první vojáci padat. I mne přemohla slabost, chvíli se potácím, ztrácím pušku a padám. Mladý velitel se nade mnou sklání a měkkým, jaksí vyčítavým hlasem povídá: „Tak vy chcete, aby vás nesli sanitáři, kteří taky sotva stojí na nohou.“ Vstal jsem a šlapal vytrvale až do svítání, kdy se nám otevřela brána Bilećské pevnosti... Strašlivá vedra. Žhoucí skály a rozpálené pevnostní zdivo mi nedaly spát.“¹⁹

---

¹⁸ PITTER, Přemysl, FIERZOVÁ, Olga, *Nad vřavou nenávisti. Vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*, Praha – Kalich 1996, s. 19.

¹⁹ PITTER, Přemysl, FIERZOVÁ, Olga, *Nad vřavou nenávisti. Vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*, Praha – Kalich 1996, s. 18-19.

Do Albánie se však P.Pitter nedostal, neboť během svého pobytu v Bileci vážně onemocněl, pravděpodobně úplavicí, nebo břišním tyfem (jak později vzpomínal, lékaři to sami přesně nevěděli). Zdá se, že právě zde v průběhu těžké nemoci, při níž mu lékaři nedávali příliš šanci na uzdravení, prodělal konečnou vnitřní konverzi.

Vevysokých horečkách měl zážitek, který později nazýval vnuknutím Božím a o kterém napsal, že opravdu rozhodl o jeho dalším životě. Dávno po válce, v roce 1959 v Norimberku tento okamžik popisoval svému příteli Petru Šťastnému takto: *„Byl jsem k smrti nemocen. Lékaři udělali nade mnou kříž. Byl jsem si dobře vědom, že musím umřít. Smrti jsem se ale bál. Byl jsem velmi mlád a chtěl jsem žít. Kladl jsem si tu otázku, kdo mne může uzdravit? Jedině Bůh má tu moc. Začal jsem se vroucně modlit, jako nikdy předtím. Po modlitbě, když jsem rozjímal, upadl jsem do vytržení, na které jsem předtím vůbec ani nepomyslel. Viděl jsem, jakoby polokouli, která byla pokryta černými, až do tmavorudými mraky. Byl to strašný pohled. Pojednou vidím, jakoby hora vystupovala z těchto strašných mračen.“*²⁰

Vdopise pak uvádí, že je *„těžko ovšem slovy vylíčit, co jsem vlastně zřel. Ale byl to spíše ostrov v temném rozbouřeném moři, na němž jsem se ocitl, nikoli hora. Kolem tonuli lidi, kterým jsem pomáhal na břeh. Zjevení mizelo za úchvatné hudby a zpěvu. Strašivé mraky vystřídala oslepující záře a mě naplnilo nevýslovné blaho. Tehdy jsem pochopil, že můj život nepatří už mně, ale Bohu k službě lidem, k záchraně tonoucích.“*²¹ Autenticitu tohoto Pittrova prožitku jako určujícího pro jeho další život podtrhuje fakt, že jej považoval za tak osobní, že ho nikde nepublikoval a podle jeho slov o něm vědělo pouze několik lidí.

Minimálně od tohoto okamžiku měl silně protivojenský postoj. Například když měli vojáci v bilečské pevnosti obnovit přísahu císaři, P. Pitter v jejím průběhu prostě odešel. Později to odůvodňoval tím, že by tuto přísahu *„Ježíš nepřipustil“*.

Ani později, když se uzdravil, se ke svému praporu nepřipojil a zůstal v bilečské pevnosti jako sanitní pomocník a následně dokonce jako velitel marodky. Z hlediska jeho přesvědčení mu nová funkce plně vyhovovala, protože teprve tady podle svých slov mohl sloužit těm, co trpí. V říjnu 1918 pak sám onemocněl malárií. Po překonání příznaků ale sloužil na marodce dál.

V této době se ale už blížil konec války. Po porážkách německé a bulharské armády se navíc začala rozkládat i poslední opora monarchie -armáda. To bylo podpořeno také rozkladem říše v zázemí. Příměří mezi prakticky již neexistujícím Rakousko-Uherskem a Dohodou bylo podepsáno 4. listopadu 1918.

²⁰ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 168, P. Šťastný P. Pittovi a O. Fierzové 17. 6. 1974

²¹ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, k. 168, P. Pitter P. Šťastnému 18. 6. 1974

Tehdy pro P.Pittra válka skončila. Bilečskou pevnost obsadili srbské a černohorské partyzánské jednotky a on se společně s dalšími vojáky vydal na dlouhou cestu domů.

„Přichází 4. listopad 1918. Srbští a černohorští komiti vcházejí za oslavné střelby do pevnosti, strhují nenáviděné žlutočerné prapory a vyvěšují svoje. V napěchovaném „dobyččáku“ odjíždím do Gruže a odtud parníkem kolem Splitu do Rjegy.“²²

Teprve v Rijece se s ostatními vojáky dověděl, že se Rakousko-Uhersko rozpadlo a vzniklo samostatné Československo. Dva týdny pak společně s ostatními českými vojáky vykonával pro jugoslávské úřady dobrovolnou službu a staral se o raněné a nemocné.

Z války se však navrátil jiný člověk, než který se do ní na jejím počátku dobrovolně přihlásil. P.Pitter se vrátil jako hluboce věřící člověk a pacifista, který chtěl zasvětit svůj další život pomoci nejslabším. *„Po návratu z války jsem byl vlastně rád, že jsem tiskárnu ztratil. Hrůzy, které jsem na bitevních polích prožil, úplně změnily mou mysl a já jsem toužil po zaměstnání, které by umožňovalo šířit mé duchovní poznání.“²³* Poté, co se zotavil z onemocnění malárií, začal proto studovat, aby mohl být zapsán na Husovu bohosloveckou fakultu, kam nastoupil v roce 1920. Od roku 1919 také začal kázat pod širým nebem. V roce 1920 se pak P.Pitter definitivně rozhodl pomáhat nemajetným dětem. Stal se důvěrníkem péče o mládež na Žižkově a začal také pro děti pořádat pravidelné besídky. To je však již jiný příběh. Ten má ovšem kořeny na bitevních polích Velké války, které životní postoje P.Pittra utvářely.

---

²² Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, APP, kart. č. 6, PITTER, Přemysl, *Z mého života* 18. září 1920.

²³ PITTER, Přemysl, FIERZOVÁ, Olga, *Nad vřavou nenávisli. Vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*, Praha – Kalich 1996, s. 108.